

**ДЗЯРЖАЎНАЯ ўСТАНОВА АДУКАЦЫИ
“СЯРЭДНЯЯ ШКОЛА №16 Г.ПІНСКА”**

План-канспект

урока па вучэбным прадмеце

“Беларуская літаратура” (V клас)

па тэме

“Міхась Лынькоў “Васількі”. Трагедыя Міколкі і яго родных”

Саланевіч Надзея Паўлаўна,

настаўнік беларускай мовы і літаратуры

вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі

Мэта: працягваць аналіз тэксту апавядання; паказаць, як будова апавядання ўзмацняе драматызм, напружанасць дзеяння; звярнуць увагу вучняў на ролю апісанню прыроды, мастацкіх дэталей у спасціжэнні ідэйна-мастацкага зместу твора; удаканалваць уменне вучняў характарызаваць літаратурнага героя; развіваць звязную мову вучняў, уменне разважаць, супастаўляць, рабіць лагічныя вывады; стварыць умовы для выхавання ў вучняў пачуцця суперажывання, пашаны да загінуўшых герояў Вялікай Айчыннай вайны, любові да родных.

Ход урока

I. Арганізацыйны момант

II. Матывацыйны этап

- Сёння у нас не зусім звычайны ўрок. Я хачу, каб вы працавалі актыўна, адказвалі шчыра, бо ў нас не проста ўрок беларускай літаратуры, а ўрок жыцця, памяці.

III. Мэтавызначэнне

- На мінулым уроку мы пазнаёміліся з апавяданнем “Васількі”. Хто аўтар твора? Які след пакінула Вялікая Айчынная вайна ў жыцці М. Лынькова? (Немцы расстралялі жонку і сына Марыка.)

- Як вы разумееце значэнне слова “трагедыя”? (Тлумачальны слоўнік беларускай мовы дае такое азначэнне: трагедыя – жудасная, страшэнная падзея; няшчасце.)

- Трагедыя здарылася ў жыцці М. Лынькова, як і ў многіх людзей, якім давалося прайсці праз пекла вайны. Такая трагедыя здарылася і ў героя апавядання “Васількі”. Тэма ўрока. (Слайд 1.) Сёння мы паспрабуем знайсці адказы на такія пытанні: чаму ў адначасе змянілася жыццё галоўнага героя? што стала прычынай заўчаснага сталення хлопчыка?

IV. Праверка дамашняга задання

Афішыраванне “белай” анкеты (Дадатак 1.) Прыём “Інтэрв’ю”. (Адзін вучань ад імя карэспандэнта задае пытанні, а другі ад імя Міколкі адказвае.)

- Якім паказана жыццё Міколкі ў пачатку апавядання? Як думаеце, чаму анкета называецца “белай анкетай”? (Вось такім звычайным хлопчыкам, вясёлым, добрым, мы бачым Міколку ў пачатку твора. У яго ёсць усё: бацькі, малодшая сястрычка, сябры, родныя, любімы занятак. Жыццё светлае, радаснае.)

- Напрыканцы ўрока мы яшчэ вернемся да анкеты. Запоўніць трэба будзе другую таблічку.

V. Праца па тэме

- Зараз давайце прыгадаем змест апавядання. Прапаную гульнію “Правільная-няправільная карцінка”. Вызначце, ці адпавядае карцінка сюжэту твора. Калі не, то патлумачце чаму.

Слайд 2. “Хмарнае неба над полем”

(Карцінка не адпавядае зместу апавядання, бо ў пачатку твора гаворыцца, што дзеянне адбываецца ў канцы жніўня, і дзень ясны, цёплы. (Слайд 3.)

- Зачытайце апісанне прыроды ў пачатку твора. (С. 24)

- На які лад настройвае чытача гэта апісанне?

- Ці прадвяшчала нешта бяду? (Хоць канец лета і крыху сумна, але настрой светлы. Людзі прыбралі палі, могуць адпачыць, схадзіць у лес. Нічога не прадвяшчае бяды.)

Слайд 4. “Варона”.

(Карцінка не адпавядае зместу апавядання, бо ў апавяданні гаворыцца пра бусла. (Слайд 5)

- Пра што спрачаюцца хлопчыкі, вяртаючыся з лесу? Пра што мараць? Як гэтыя мары характарызуюць іх? (Хлопчыкі спрачаліся пра бусла. Марылі пра такія самалёты, якія ўраз маглі б пабіць немцаў. Яны зусім яшчэ дзеці, мары дзіцячыя, наіўныя, нават фантастычныя. Пра вайну яны нічога не ведаюць.)

Слайд 6. “Сухое дрэва”.

(Карцінка не адпавядае зместу, бо ў апавяданні гаворыцца пра грушу. Слайд 7

- Зачытайце апісанне грушы, калі Міколка вяртаўся з лесу дамоў. (С. 27)

- Як апісанне грушы дапамагае перадаць душэўны стан Міколкі? (Грушу Міколка ўбачыў такоў, як заўсёды, радаснай, вясёлай, лісточкі крыху трымцелі. З такім настроем вяртаўся Міколка дамоў. Ён нёс васількі для любімай сястрычкі, і радасна хваляваўся, уяўляючы, як малая будзе радавацца такому сюрпрызу.)

- Зачытайце радкі, у якіх раскрываецца стан Міколкі. (С. 27)

Слайд 8. “Забітыя жанчыны на зямлі”.

(Такою карціну ўбачыў Міколка, калі наблізіўся да хаты.)

Прыём “Супастаўленне”.

- Вы сёння прынеслі фотаздымкі сваёй сям’і. Паглядзіце на іх. Якія пачуцці вас агарнулі? (Радасць, хочацца ўсміхацца, стала цёпла, вельмі прыемна.) Закрыйце на некалькі секунд каго-небудзь на фотаздымку або перавярніце фотаздымак. Што зараз адчулі? (Пачуццё смутку, хвалявання, трывогі, страху, бяды наплываюць у адначасе. Захацелася плакаць.)

- Цяжка нават уявіць, што раптам нехта знікне хоць на секунду.

- Што адчуў Міколка, убачыўшы на зямлі маці і сястрычку? Аўтар падрабязна апісвае пачуцці хлопчыка. Давайце прыгадаем іх. (Вучань ад першай асобы робіць загадка падрыхтаваны пераказ урыўка на с. 28-29.)

- Тое, што ўбачыў Міколка, назаўсёды перакрэсліла яго ранейшае, шчаслівае жыццё. Аўтар двойчы апісвае грушу. Зачытайце другое апісанне яе. (С. 29) Ці змянілася груша? Як апісанне дапамагае перадаць душэўны стан героя? “Белая анкета” Міколкі адышла назаўсёды ў нябыт.

- Якая думка круцілася ў галаве хлопчыка ўвесь час? (“Нешта трэба рабіць...”)

Гутарка

- Чаму Міколка ідзе да дзеда Нупрэя? (Ён вопытны, ямо дзевяноста гадоў, ён нешта падкажа, што рабіць Міколку.)

Чытанне дыялога Міколкі з дзедам Нупрэем на ролях. (С. 29-30, індывідуальнае папярэдняе заданне.)

- Як трымаецца дзед Нупрэй з Міколкам? (“кінуўся завіхацца”, “пачаў стругаць ... з сярдзітым выглядам”, “нечакана перарэзаў грабільна”, “плюнуўшы злосна, кінуў яго за плот”). Чаму называе Міколку “братачка”?

(Міколка спадзяваўся, што дзед нешта параіць, бо той вопытны. Але і дзед у гэтай страшэннай сітуацыі бездапаможны. Ён разумее ўсю трагедыю хлопчыка, які застаўся адзін. Гаворачы Міколку “братачка”, дзед як бы хоча падтрымаць яго, але і дае разуменьне, што Міколка ўжо павінен быць дарослым.)

- Як вы лічыце, калі ўпершыню прыйшла Міколку думка аб помсце? Перакажыце, як ён рыхтаваўся да сваёй апошняй у жыцці справы. (С. 30)

- Зачытайце апісанне душэўнага стану Міколкі, калі ён чакае немцаў. (С. 31-32)

“Чорная” анкета (Дадатак2.) Праца ў парах

- Цяпер давайце вернемся да “белай анкеты”. Ведаючы канец апавядання, ці можам пакінуць яе без змен?

Вучні дапісваюць, што змянілася ў жыцці галоўнага героя з прыходам фашыстаў. Потым два вучні афішыруюць. (Прыём “Інтэрв’ю”.)

- У загалюку другой анкеты ёсць прапушчанае слова. Як бы вы назвалі гэту анкету? (“Чорная” анкета.) Чаму?

VI. Абагульненне

- Паглядзіце на дзве анкеты. Назавіце адным словам прычыну такіх жудасных змен за такі кароткі час? (Вайна.)

- Зачытайце канец апавядання (С. 32-33). Як вы ацэньваеце ўчынак Міколкі? Што зрабілі б вы на яго месцы?

Вызначце ролю дэталей – раструшчанага салдацкім ботам школьнага пенала і букеціка сініх васількоў. Вызначце ідэю твора. Чаму твор называецца “Васількі”?

(Вайна нішчыць усё, не шкадуе нікога. Дзеці – ахвяра вайны. У творы паказаны прыклад мужнасці і гераізму дзяцей у час Вялікай Айчыннай вайны.)

- Сюжэт апавядання М. Лынькоў не выдумаў, а напісаў гэты твор пад уражаннем газетнага паведамлення ад 7 верасня 1941 года, у якім гаварылася: “У адной вёсцы, недалёка ад Жлобіна, немцы бязлітасна катавалі, а потым перабілі сям’ю рахункавода Тышкевіча. Фашысты закалолі штыкамі бацьку, маці, трох сястрычак. З усёй сям’і застаўся ў жывых толькі старэйшы 14-гадовы сын Саша, якога не было ў гэты час дома. Прышоўшы дамоў і ўбачыўшы знявечаныя трупы сваіх родных, Саша пайшоў у Жлобін. У Сашы была ручная граната. Ён цярпіва стаяў на вуліцы і сачыў за танкамі, бронемашынамі, якія праходзілі міма яго. Калі паказалася вялікая штабная машына, у якой сядзела некалькі афіцэраў, Саша падбег і кінуў у машыну гранату. Выбухам была знішчана машына і немцы. Азвярэўшыя фашысты на кавалкі разарвалі цела героя, забітага асколкамі гранаты”.

Прыкладаў мужнасці і гераізму дзяцей у гады Вялікай Айчыннай вайны вельмі многа. Ёсць кніга “Ніколі не забудзем”, якая складзена з апавяданняў беларускіх дзяцей аб днях вайны.

VII. Рэфлексія

- Нам пашчасціла, бо мы ведаем пра вайну толькі з фільмаў, кніг. Мы павінны цаніць жыццё, не марнаваць яго на спрэчкі, крыўды, непаразуменні.

Вучань выконвае на трубе ўрываак песні “Есть только миг”.

Цытуе радкі з песні:

Призрачно все в этом мире бушующем.

Есть только миг - за него и держись.

Есть только миг между прошлым и будущим.

Именно он называется жизнь.

- У пачатку ўрока я вам казала, што у нас не проста ўрок беларускай літаратуры, а ўрок жыцця, памяці. Чаму? Які жыццёвы ўрок вы ўзялі для сябе?

- Вы прынеслі намаляваныя васількі. Напішыце на іх свае пажаданні родным, бліжнім, усім людзям. Устаньце і падымце руку з васільком уверх. Што нагадвае вам мноства васількоў над галавой? (Мора, дах хаты, поле, неба.). Абмяняйцеся васількамі, або падарыце каму-небудзь, або аднясіце сваім родным.

А я вам усім таксама хачу падарыць цэлае васільковае поле. *Слайд 7.* Я жадаю, каб у вас заўсёды было мірнае васільковае неба над галавой і побач з вамі заўсёды былі родныя, блізкія людзі.

VIII. Падвядзенне вынікаў урока

IX. Дамашняе заданне, інструктаж да выканання

Падрыхтаваць вусны аповед пра Міколку – галоўнага героя. (На аснове “белай” і “чорнай” анкет. Выказаць свае адносіны да героя.)

Дадатак 1

“Белая” анкета		“ ... ” анкета
Галоўны герой у пачатку апавядання		Галоўны герой у канцы апавядання
1.	Тваё імя: <u>Міколка.</u>	
2.	Узрост: <u>13 гадоў.</u>	
3.	Месца пражывання: <u>хата на ўскрайку вёскі.</u>	
4.	Сям’я: <u>маці, бацька, малодшая сястрычка.</u>	

5.	Твае адносіны да сямейнікаў: <u>моцна люблю, бацьку крыху пабойваюся, але больш люблю.</u>	
6.	Іншыя родныя, блізкія: <u>дзед Нупрэй.</u>	
7.	Сябры: <u>хлопчыкі-аднавяскоўцы.</u>	
8.	Любімыя заняткі: <u>люблю хадзіць ў лес, гуляць з сябрамі.</u>	

Дадатак 2

“Белая” анкета		“Чорная” анкета	
Галоўны герой у пачатку апавядання		Галоўны герой у канцы апавядання	
1.	Тваё імя: <u>Міколка.</u>	<u>Міколка, нежывы.</u>	
2.	Узрост: <u>13 гадоў.</u>	<u>Нібы пражыў доўгія дзясяткі гадоў.</u>	
3.	Месца пражывання: <u>хата на ўскрайку вёскі.</u>	<u>На зямлі ля дарогі.</u>	
4.	Сям’я: <u>маці, бацька, малодшая сястрычка.</u>	<u>Маці, сястрычка забіты, бацька невядома дзе.</u>	
5.	Твае адносіны да сямейнікаў: <u>моцна люблю, бацьку крыху пабойваюся, але больш люблю.</u>	<u>Любоў, прага адпомсціць за іх.</u>	
6.	Іншыя родныя, блізкія: <u>дзед Нупрэй.</u>	<u>Невядома дзе.</u>	
7.	Сябры: <u>хлопчыкі-аднавяскоўцы.</u>	<u>Невядома дзе.</u>	
8.	Любімыя заняткі: <u>люблю хадзіць ў лес, гуляць з сябрамі.</u>	<u>Няма нічога.</u>	

Міхась Лынькоў «Васількі». Трагедыя Міколкі і яго родных

Няправільная

Няправільная

Неправильная

“Белая” анкета

Галоўны герой у пачатку апавядання

1. Тваё імя: Міколка.
2. Узрост: 13 гадоў.
3. Месца пражывання: хата на ўскрайку вёскі.
4. Сям’я: маці, бацька, малодшая сястрычка.
5. Твае адносіны да сямейнікаў: моцна люблю, бацьку крыху пабойваюся, але больш люблю.
6. Іншыя родныя, блізкія: дзед Нупрэй.
7. Сябры: хлопчыкі-аднавяскоўцы.
8. Любімыя заняткі: люблю хадзіць ў лес, гуляць з сябрамі.

“Чорная” анкета

Галоўны герой у канцы апавядання

1. Міколка, нежывы.
2. Нібы пражыў доўгія дзясяткі гадоў.
3. На зямлі ля дарогі.
4. Маці, сястрычка забіты, бацька невядома дзе.
5. Любоў, прага адпомсціць за іх.
6. Невядома дзе.
7. Невядома дзе.
8. Няма нічога.

